

سۇئال

گۇناھ- مەسىيەتكە چۈشۈپ قېلىش، ئەقىدىسى بۇزۇلغانلىق ياكى ئەقىدىدە شەك- شۈبھە پەيدا بولغانلىقىنىڭ ئالامىتى ھېسابلىنامدۇ؟، بۇ ھەقتە تەپسىلى چۈشەنچە بېرىشىڭلارنى سورايمەن.

تەپسىلى جاۋاب

بارلىق گۈزەل مەدھىيە ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگار بولغان ئاللاھ تائالاغا خاستۇر.

گۈزەل ئەخلاقنىڭ ئۆزى، ئىتائەتمەنلىك ياكى دىندىن ھېسابلىنىدىغان ئىتائەتمەنلىككە ئېلىپ بارغۇچى بەلكى ئۇ دىندىن ئىبارەتتۇر. ئاللاھ تائالا پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنى بۈيۈك ئەخلاققا ئىگە دەپ مەدھىلىدى. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: **وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ** تەرجىمىسى: **ئى مۇھەممەد! سەن ھەقىقەتەن بۈيۈك ئەخلاققا ئېگىسەن.** [سۈرە قەلەم 4-ئايەت].

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئايەتتە بايان قىلىنغان **بۈيۈك ئەخلاق**نى ئىسلام دەپ تەپسىرلىگەن.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ "بۈيۈك ئەخلاق" دېگەن سۆزنى مۇنداق تەپسىرلىگەنلىكى بايان قىلىندۇ: **ھەقىقەتەن سەن كاتتا دىندا، ئۇ بولسىمۇ ئىسلام دىندۇر.** [ئىمام تەبەرىي تەپسىرى 12-توم 179-بىتىگە مۇراجىئەت قىلىنسۇن].

توغرا قاراشتا گۈزەل ئەخلاق دىندىن ئايرىلالمايدۇ. پىرۇز ئابادىي "بەسائىر زەۋبى ئەتتەمىيىز" ناملىق ئەسىرى 2-توم 568-بەتتە مۇنداق بايان قىلغان: "بىلگىنىكى، دىننىڭ ھەممىسى ئەخلاقتۇر، گۈزەل ئەخلاققا سەندىن ئۈستۈن بولغان كىشى دىندىمۇ سەندىن ئۈستۈن بولىدۇ".

شەك- شۈبھىسىزكى، ئەقىدىنىڭ گۈزەل- ئەخلاق بىلەن سەلبى ۋە ئىجابىي تەرەپتىن بولغان ئالاقىسى ناھايىتى كۈچلۈك بولۇپ، بۇنى تۆۋەندە تەپسىلى بايان قىلىمىز:

1- مۇسۇلمان ئۆز ئەقىدىسىدە، ئاللاھ تائالانىڭ ھەممىنى ئاڭلايدىغانلىقى، كۆرىدىغانلىقى، ئۆزىنىڭ يوشۇرۇن سىرلىرىنىمۇ بىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى بىلىدۇ، بۇ قاراش كۈچلۈك ئۇنىڭدىن ئىمان ۋە ئەقىدىسى سۇسلاشقان ۋاقىتتا يۈز بېرىدىغان گۈزەل- ئەخلاق پەزىلەتلەرگە زىت كېلىدىغان ئىشلار سادىر بولمايدۇ. بۇنىڭ دەلىلى تۆۋەندىكىدىن ئىبارەت:

ئا- ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: **وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا** تەرجىمىسى: **ئەگەر (ئاياللىرىڭلارغا)**

ياخشلىق قىلساڭلار، (ئۇلارغا زۇلۇم قىلىشتىن) ساقلانساڭلار (ئاللاھ سىلەرنى مۇكاپاتلايدۇ). ئاللاھ ھەقىقەتەن قىلمىشىڭلاردىن خەۋەرداردۇر. [سۈرە نسا 128-ئايەت].

ب- ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ ۚ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا ۚ فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىَٰ أَن تَعْدِلُوا ۚ وَإِن تَلَوُوا أَوْ تَعْرَضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

تەرجىمىسى: ئى مۆمىنلەر! خۇدالىق ئۈچۈن گۇۋاھلىق بېرىشتە، ئۆزۈڭلارنىڭ ياكى ئاتا-ئاناڭلارنىڭ ياكى تۇغقانلىرىڭلارنىڭ زىيىنىغا (گۇۋاھلىق بېرىشكە) توغرا كەلگەن تەقدىردىمۇ، ئادالەتنى بەرپا قىلىشقا تىرىشىڭلار، (گۇۋاھلىق بېرىلگۈچى) باي بولسا (ئۇنىڭغا رىئايە قىلماستىن)، ياكى پېقىر بولسا (ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتماستىن) ھامان ئادىل گۇۋاھ بولۇڭلار، ئاللاھ سىلەردىن ئۇلارغا يېقىندۇر (يەنى ئۇلارنىڭ مەنپەئىتىنىڭ نېمىدە بولىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىدۇ)، نەپسى خاھىشىڭلارغا ئەگىشىپ (ھەقىقەتتىن) بۇرۇلۇپ كەتمەڭلار. ئەگەر تىلىڭلارنى تولغۇساڭلار (يەنى گۇۋاھلىقتىكى پاكىتنى بۇرمىلىساڭلار)، ياكى گۇۋاھلىقتىن باش تارتساڭلار، مۇنداقتا ئاللاھ ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ قىلمىشىڭلاردىن خەۋەردار بولۇپ تۇرغۇچىدۇر. [سۈرە نسا 135-ئايەت].

د- ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ ۚ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

تەرجىمىسى: شۈبھىسىزكى، ئاللاھ سىلەرنى ئامانەتلەرنى ئىگىسىگە قايتۇرۇشقا، كىشىلەر ئارىسىدا ھۆكۈم قىلغاندا ئادىل ھۆكۈم قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، ئاللاھ سىلەرگە نەسىھەت قىلغان ئىشلار نېمىدېگەن ياخشى، ئاللاھ ھەقىقەتەن (سۆزۈڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر [سۈرە نسا 58-ئايەت].

2- مۇسۇلمان ئاللاھ تائالانىڭ جازا-مۇكاپات توغرىسىدىكى ۋەدىسىگە ئىشىنىدۇ، بۇ ئىشەنچ ئۇ كىشىنى ئاللاھ تائالا ياخشى كۆرىدىغان ئىشلارنى ئادا قىلىشقا، ياقتۇرمايدىغان-ئۆچ كۆرىدىغان ئىشلاردىن يىراق بولۇشتا تۈرتكىلىك رول ئوينايدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: **ئەخلاقى ئەڭ گۈزەل بولغان كىشى ئىمانى كامىل مۇمىن ھېسابلىنىدۇ.** [تىرمىزى رىۋايىتى 1162-ھەدىس. ئەبۇ داۋۇت رىۋايىتى 4682-ھەدىس].

شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە مۇنداق دېگەن: "ھەممەيلەنگە مەلۇمكى، ئاللاھنىڭ ئەڭ سۆيۈملۈك بەندىلىرى مۆمىنلەردۇر، ئىمانى كامىل بولغانلارنىڭ ئەخلاقى گۈزەل بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ئىمانى كامىل، ئەخلاقى گۈزەل بولغانلىرى ئاللاھ تائالاغا ئەڭ ياخشى كۆرەلگۈچىلىرىدۇر، ئەخلاق دېگەن دىندۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: **وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ** تەرجىمىسى: ئى مۇھەممەد! سەن ھەقىقەتەن بۈيۈك ئەخلاققا ئىگىسەن. [سۈرە قەلەم 4-ئايەت].

ئەخلاق دېگەن سۆزنى ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئىسلام دىنى دەپ چۈشەندۈرگەن، سۇپپان ئىبنى ئۇيەينە، ئەھمەد ئىبنى ھەنبەل قاتارلىق سەلەپ ئالىملىرىمۇ شۇنداق شەرھىلىگەن. بۇنىڭدىن باشقا نۇرغۇن جايلاردىمۇ بۇ ئوچۇق بايان قىلىنغان. [ئەلئىستىقامە "ناملىق ئەسەر 442-بەت].

شەيخ مۇبارەك پورېي رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ ئەخلاقى ئەڭ گۈزەل بولغان كىشى ئىمانى **كامىل مۆمىن ھېسابلىنىدۇ** دېگەن سۆزىدىكى، كامىل ئىمان دېگەن: ئەخلاقى گۈزەل بولۇش ۋە بارلىق ئىنسانلارغا خەيرى-ئېھسان قىلىشنى تەقەززا قىلىدۇ». [تۇھپەتۇل ئەھۋەزىي 4- توم 273-بەت].

3-ئىمانى قۇۋۋەت ياخشى ئەمەللەرنى تولۇق ئادا قىلىش، گۇناھ-مەسىيەت مەينەتچىلىكى بىلەن بۇلغىنىشتىن ساقلىنىشتا بەلگىلىك رول ئوينايدۇ.

بۇنىڭ دەلىللىرى تۆۋەندىكىدەك:

ئا- ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: **زىنا قىلغۇچى مۆمىنلىك ھالىتىدە زىنا قىلمايدۇ، ئوغۇرلۇق قىلغۇچى مۆمىنلىك ھالىتىدە ئوغۇرلۇق قىلمايدۇ، ھاراق ئىچكۈچى مۆمىنلىك ھالىتىدە ھاراق ئىچمەيدۇ.** [بۇخارىي رىۋايىتى 2334-ھەدىس. مۇسلىم رىۋايىتى 57-ھەدىس].

ب- ئەبى شۇرەيھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بايان قىلىنغان ھەدىستە، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: **ئاللاھ بىلەن قەسەمكى! مۆمىن بولمايدۇ، ئاللاھ بىلەن قەسەمكى! مۆمىن بولمايدۇ، دېۋىدى، ساھابىلار: كىم ئۇ؟ يا رەسۇلۇللاھ؟! دېيىشتى. پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام: خولۇم-خوشنىلىرىغا ئازار يەتكۈزۈشتىن قول ئۈزمەيدىغان كىشى دەپ جاۋاب بەردى.** [بۇخارىي رىۋايىتى 5670-ھەدىس].

ج- ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام ئەنسا رىۋايىتىدىن بولغان بىر كىشىنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، ئۇ كىشىنىڭ قېرىندىشىغا ھايا توغرىسىدا نەسىھەت قىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدى. پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام قېرىندىشىغا نەسىھەت قىلىۋاتقان كىشىگە: **قېرىندىشىڭنى ھاياتلىق بولۇشتىن چەكلىمىگىن، ھەقىقەتەن ھايا ئىماندىندۇر** دېدى. [بۇخارىي رىۋايىتى 24-ھەدىس. مۇسلىم رىۋايىتى 36-ھەدىس].

مالىك ئىبنى دىنار رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "ئىمان قەلبىتە يېشىل ئوتتەك ئاجىز بىر شەكىلدە ئاشكارا بولىدۇ، ئىماننىڭ ساھىبى ئۇنى پايدىلىق ئىلىملەر ۋە ياخشى ئەمەللەر بىلەن سۇغۇرۇپ ۋە پەرۋىش قىلىپ، ئۇنى ئاجىزلاشتۇرۇش ئۈچۈن ئورنىدىغان كېرەكسىز نەرسىلەردىن ھىمايە قىلسا، قىسقا ۋاقىتتا ئۇ ئۆسۈپ يېتىلىپ، كۆز يەتكۈسىز يەرگىچە ئۆلىشىدىغان يىلتىزى، شاخچىلىرى، مېۋىسى ۋە سايىلىرى بولىدۇ، ھەتتا ئۇ كاتتا تاغدەك بولۇپ كېتىدۇ. ئەمما ئۇنىڭ ساھىبى ئۇنى تاشلىۋېتىپ، پەرۋىش قىلمىسا، ئۇنى قوينىڭ قوزىسى دەسسەپ يەنجىۋىتىدۇ ياكى كىچىك بالىلارمۇ دەسسەۋېتىپ كېتىدۇ ياكى كېرەكسىز ئۆت-چۆپلەر ئوراپ ئاجىزلاشتۇرۇپ، ھالاك قىلىدۇ ياكى قۇرۇپ قالىدۇ، ئىمان شۇنىڭغا ئوخشاشتۇر".

خەيسەمە ئىبنى ئابدۇرەھمان مۇنداق دەيدۇ: "ئىمان مۇنبەتچىلىكتە چوڭىيىدۇ، قۇرغاقچىلىقتا ئاجىزلاپ قۇرۇپ قالىدۇ. ئىماننى گۈللەندۈرىدىغان مۇنبەتچىلىك ياخشى ئەمەل بولسا، ئۇنى ئۇنى ئاجىزلاشتۇرۇپ قۇرۇتۇپ قويدىغان قۇرغاقچىلىق گۇناھ-"

مەسىيەتلەردىن ئىبارەتتۇر. [بۇ سۆزنى شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە "ئىمان" ناملىق ئەسىرى 213-بەتتە بايان قىلغان].

4-ئاللاھ تائالانىڭ قازابى-قەدەرلىرىگە ئىشىنىش ئىنساننى كۆپلىگەن ناچار ئەخلاقىدىن چەكلەيدۇ. ئۆزىنى كاپاتلاپ، كىيىملىرىنى يىرتىپ، چاچلىرىنى يۇلۇپ، يىغا-زارە قىلىشتىن ئىبارەت گۇناھ-مەسىيەتلەرنى سادىر قىلىش شەرىئى پىرىنسىپتا قاتتىق جازا بېكىتىلگەن ئىشلاردىن بولۇپ، شۇنىڭدەك ئىمان ساھىبى سەۋرچانلىق، قازاغا رازى بولۇش ۋە ساۋاپ ئۈمىد قىلىشتىن ئىبارەت گۈزەل ئەخلاق-پەزىلەتلەرگە چاقىرىدۇ.

سۇھەيب ئەررۇمى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: **مۆمىننىڭ ئىشلىرىغا ھەيرانمەن، ئۇنىڭ ئىشلىرىنىڭ ھەممىسى ياخشىدۇر، بۇ پەقەت مۆمىنگە خاستۇر. ئۇنىڭغا خۇرسەنلىك يەتسە شۈكۈر قىلىدۇ، بۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن ياخشىدۇر، خاپىلىق يەتسە بۇنىڭغا سەبىر قىلىدۇ، بۇمۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن ياخشىدۇر.** [مۇسلىم رىۋايىتى 2999-ھەدىس].

ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئوغلغا نەسىھەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "ئى ئوغلۇم! سەن ئۆزۈڭگە يەتكەن بالا-مۇسبەتنىڭ خاتا كەتمىگەنلىكىنى، خاتا كەتكەن ياكى ئۆتۈپ كەتكەن مۇسبەتنىڭ ساڭا يەتمەيدىغانلىقىنى بىلگىنىڭدە ھەقىقىي ئىماننىڭ تەمىنى تېتىغان بولسىەن. مەن پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: **ئاللاھ تائالا دەسلەپتە قەلەمنى يارىتىپ، ئۇنىڭغا يازغىن دەيدى، قەلەم: ئى پەرۋەردىگار! نېمىنى يازمەن؟ دەيدى، ئاللاھ تائالا ئۇنىڭغا: بارلىق نەرسىلەرنىڭ قىيامەتكىچە بولغان تەقدىرىنى يازغىن دەيدى، ئى ئوغلۇم! مەن پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ: مۇشۇ قاراشنىڭ غەيرىدە ئۆلۈپ كەتكەن كىشى مېنىڭ ئۇممىتىمدىن ئەمەس دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان دەيدۇ.** [بۇ ھەدىسنى شەيخ ئەلبانى سەھىھ دېگەن].

5-ئىسلام شەرىئىتى ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىشكە ئالاقىدار بولغان كۆپلىگەن تائەت-ئىبادەتلەرگە رىغبەتلەندۈردى ۋە ئۇنى ئادا قىلىشنى ئالاھىدە تەكىتلىدى، ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىشكە ئاسىيلىق قىلغۇچىلارنىڭ دەرتلىك ئازابقا دۇچار بولىدىغانلىقىنى بايان قىلدى. بۇنىڭ دەلىللىرى تۆۋەندىكىدىن ئىبارەت:

ئا- ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: **ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنگەن كىشى خوشنىسىغا ئازار يەتكۈزمىسۇن، ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنگەن كىشى مېھماننى ياخشى كۈتىۋالسۇن، ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنگەن كىشى ياخشى سۆز قىلسۇن ياكى سۈكۈت قىلسۇن** [بۇخارىي رىۋايىتى 5672-ھەدىس. مۇسلىم رىۋايىتى 47-ھەدىس].

ب- ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: **ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنگەن ئايال مەرھەمسىز ئۈچ كۈنلۈك يىراقلىقتىكى سەپەرگە چىقىمسۇن.** [بۇخارىي رىۋايىتى 1036-ھەدىس. مۇسلىم رىۋايىتى 1338-ھەدىس].

ج- ئۇممۇ ھەبىبە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ، مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: **ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنگەن ئايال يولىشىدىن باشقا كىشىلەر ئۈچۈن ئۈچ كۈندىن ئارتۇق ماتەم تۇتمىسۇن، يولىشى ئۈچۈن تۆت ئاي ئون كۈن قارىلىق تۇتسا بولىدۇ.** [بۇخارىي رىۋايىتى 1221-ھەدىس. مۇسلىم 1486-ھەدىس]

6- پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سەھىھ ھەدىسلەردە مۇناپىقلىققا ئوخشاش ئىتىقادتىكى بۇزۇقچىلىقنىڭ ئەدەپ-ئەخلاق ۋە ئىش-ھەرىكەتلەردىكى بۇزۇقچىلىققا ئېلىپ بارىدىغانلىقىنى ئوچۇق بايان قىلغان. ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: **مۇناپىقنىڭ ئالامىتى ئۈچ تۈرلۈك بولۇپ، سۆزلىسە يالغان سۆزلەيدۇ، ۋەدە قىلسا خىلاپلىق قىلىدۇ، ئامانەت قويۇلسا خىيانەت قىلىدۇ.** [بۇخارىي رىۋايىتى 33-ھەدىس. مۇسلىم رىۋايىتى 59-ھەدىس].

شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: ھەدىس ئەھلىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلغۇچىلارنىڭ ئەمەللىرى بۇزۇق، بۇ ياكى ئەقىدىسىنىڭ بۇزۇقلىقى ۋە نىپاقلىقتىن ياكى قەلبىدىكى كېسەللىك ۋە ئىماننىڭ ئاجىزلىقىدىندۇر. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا پەرز-ۋاجىپ ئەمەللەرنى تەرك قىلىدىغان، ئاللاھنىڭ بەلگىلىمىسىدىن ھالقىدىغان، ھەق-ھوقۇقلارنى كۆزگە ئىلمايدىغان باغرى تاش كىشىلەر بار، بۇ ھەممەيلەنگە مەلۇملۇق. ئۇلارنىڭ پېشۋالىرىنىڭ ھەممىسى كاتتا-بۈيۈك سۈپەتلەر بىلەن ئاتىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئىبادەت ۋە زاھىدلىق بىلەن مەشھۇر بولغانلارمۇ بار. سۈننەت ئەھلىدىن بولغان ئادەتتىكى كىشىلەرنىڭ بەزى ئىبادەتتە ۋە زاھىدلىقتا ئاتالمىش بەزى شەيخلەردىن ئۈستۈن تۇرىدۇ.

ماھىيەتتە ئىلىم دېگەن ئەمەلنىڭ ئەسلىدۇر. ئەسلىنىڭ ساغلام بولۇشى بىلەن شاخچىلىرى ساغلام بولىدۇ. ئىنساننىڭ ئەمەللىرىنىڭ بۇزۇلۇشى ئىككى تۈرلۈك ئىشتىن بولىدۇ: ياكى شۇنداق قىلىشقا ھاجەت بولۇپ قالغان ياكى جاھىللىقتىن بولىدۇ. بىر ئىشنىڭ ناچار ئىكەنلىكىنى بىلگەن كىشى بۇنى ھەرگىز قىلمايدۇ، پەقەت ئەقلىگە ھاۋايى-ھەۋسى غالىپ كەلگەن، گۇناھ-مەسىيەت ئوربۇلغان كىشى قىلىشى مۇمكىن، مانا بۇمۇ ئەمەلنىڭ بۇزۇلۇشىنىڭ يەنە بىر تۈرىدۇر. "پەتۋالار توپلىمى 4-توم 53-بەت]. ئاللاھ تائالادىن بىزنىڭ ئىشلىرىمىزنى ئىسلاھ قىلىشىنى، سۆزدە، ئىش-ھەرىكەتلەردە ۋە ئەخلاق-پەزىلەتتە توغرا يۈلۈنۈشكە يېتەكلىشىنى سورايمىز.

ئاللاھ ھەممىدىن ياخشى بىلگۈچىدۇر.

تەرجىمە قىلغۇچى: سەيپىددىن ئەبۇ ئابدۇلئەزىز

تەكشۈرۈپ بېكىتكۈچى: نىزامىددىن تەمكىنى